

Position paper van burgemeester Rob van Gijzel van Eindhoven voor de Algemene Commissie voor Wonen en Rijksdienst t.b.v. rondetafelgesprek over Stedelijke vernieuwing, donderdag 10 september

Dank voor uw uitnodiging voor dit rondetafelgesprek. Het is een thema dat Eindhoven na aan het hart ligt en waar we veel tijd en denkkraft in steken. Het doet ons deugd dat het Rijk steeds meer erkenning lijkt te hebben voor de stad als economische en sociale kracht. Geef ruimte aan en wees partner in die kracht, gun uzelf dat als Rijk.

De wereld woont in de stad

In 1800 leefde 2% van de wereldbevolking in de stad, in 1950 was dat 30% en in 2007 bereikte de wereld het omslagpunt: vanaf dat moment woonden er meer mensen in de stad dan op het platteland. In een steeds rapper tempo gaat het aantal stedelingen het winnen van het aantal niet-stedelingen. Aangenomen wordt dat in 2050 misschien wel 80% van de wereldbevolking in de stad woont. Dat komt omdat de stedelijke samenleving het meeste perspectief biedt in sociaal en economisch opzicht.

Voor de steden is dat een enorme opgave. Als we niks doen loopt dit proces vast. Want al onze huidige systemen, of het nu gaat om mobiliteit, huisvesting, energie, gezondheidszorg, voedselvoorziening of het milieu, zullen ontoereikend zijn. Omdat steden zich met deze problemen geconfronteerd zien, zijn zij bij uitstek de plaatsen waar de innovatieve en creatieve oplossingen gevonden worden. Daarmee zijn steden ook de motoren voor toekomstige economische groei.

De oplossingsrichting: geef steden financiële armslag, experimenteerruimte en autonome bestuurlijke mogelijkheden. En laat stadsbestuurders samen met hun inwoners, bedrijven en andere stakeholders hun stad inrichten. Wij hebben als stad daar tijdens de *Dutch Design Week 2014* een conferentie over gehouden: *Redesigning Government*. Het inrichten van onze steden zal meer succes hebben op de manier van Castells, die een netwerksamenleving voorstaat, dan met de grondwet uit 1848, die in 1853 verfijnd werd met de gemeentewet. Het is in 2015 bijna niet meer te begrijpen dat de gemeente Ameland met 3.500 inwoners dezelfde wettelijke mogelijkheden heeft als Rotterdam of Den Haag met samen meer dan een miljoen inwoners. Evenzeer is het onbegrijpelijk dat nu de wereld zo verandert, we nog steeds werken met regels uit 1853. Deze situatie is vorige week ook aangehaald door de burgemeester van Rotterdam, Ahmed Aboutaleb, die erop gewezen heeft dat de Rijksoverheid eerder een belemmering vormt voor de steden dan een stimulans.

In de stad gebeurt het

Die netwerksamenleving van Castells bestaat voor een groot deel al: wereldburgers, daartoe in staat gesteld door moderne technologie, organiseren zichzelf buiten overheden om. Nationaal en internationaal. En waar zien we dat bij uitstek? In de steden. Dat is het meso-niveau waar alle stakeholders van een moderne maatschappij bij elkaar komen, waar verschillende communities elkaar raken, inspireren, beïnvloeden, verbanden leggen en verbonden sluiten. Daarom zijn steden de bron van sociale en economische innovatie. Stedelijke regio's voelen zich verantwoordelijk om de technologische oplossingen die we bedenken voor heel Nederland beschikbaar te maken.

De nieuwe stad waar de verbindingen bestaan die economische en sociale dynamiek daadwerkelijk mogelijk te maken, vraagt andere systemen, andere financiële middelen, meer bevoegdheden, meer vrijheid, een hogere snelheid en ruimere mogelijkheden om relaties te leggen met andere steden in Nederland en in de wereld, om aan te kunnen sluiten bij wat er speelt.

Volgens de Amerikaanse politicoloog Benjamin Barber verliezen natiestaten steeds meer slagkracht omdat ze elkaar gevangen houden in politieke onwrikbaarheden, terwijl steden en hun inwoners wereldwijd op talloze manieren verbonden zijn en de wereldproblemen op praktische wijze te lijf gaan. Immigratie? De gevolgen van klimaatverandering? Wereldleiders worden het er niet over eens, maar talloze steden verzinnen samen werkwijzen en oplossingen. Gewoon, omdat zij dagelijks met de gevolgen van mondiale problemen worden geconfronteerd. De werkelijkheid manifesteert zich in de straten en op pleinen van de Stad.

Betaalbare stad

Als je deze realiteit vergelijkt met hoe we het in Nederland hebben georganiseerd, dan moeten we tot het besef komen dat ons centraal gestuurde systeem onder druk staat. Neem alleen de financiële armslag: 200 jaar geleden werd 98% van de belasting lokaal geïnd en 2% landelijk. Nu is dat andersom.

Hoogwaardige technologiebedrijven trekken hoogwaardige expats aan en die komen niet zonder hoogwaardige voorzieningen. Een voorbeeld: door het aangaan van een strategische alliantie met Taiwan, -Barber in de praktijk- lukte het ons in de regio om het aantal Taiwanese bedrijven meer dan te verdubbelen: van 20 naar 60. Daarnaast hebben we hoogwaardige technologische bedrijven zoals ASML, NXP en Philips. Dat zorgt voor een toenemende instroom van expats, een verdrievoudiging in vijf jaar.

De Eindhovense economie kan niet zonder die kenniswerkers. Hun kinderen gaan naar de Internationale School, zelf bezoeken ze een concert in het Muziekgebouw of gaan naar een expositie in het Van Abbemuseum. Die hoogwaardige voorzieningen kunnen we in steeds mindere mate opbrengen. Daarom is een verruiming van het lokaal belastinggebied noodzakelijk. Dit is geen plat pleidooi voor meer geld, het raakt aan een fundamenteel probleem: het raakt de betaalbaarheid van onze stad.

Economische kracht vraagt maatwerk

Elke stad heeft zo zijn eigen specifieke behoeften om zijn aantrekkelijkheid op internationaal niveau te behouden of versterken. Ons grootste thema is dat ons voorzieningenniveau niet past bij onze economische kracht. En daarom staat die betaalbaarheid in schril contrast met onze ambities. Ambities van een, op Europese schaal, bescheiden stad met een industrieel complex waar een miljoenenstad zich niet voor zou schamen. Ambities gericht op een flinke impuls van de stedelijke kwaliteit, passend bij de tweede economie van Nederland, met de afgelopen 10 jaar een economische groei boven het Nederlandse gemiddelde en het werkloosheidscijfers onder het Nederlandse gemiddelde.

Onze bijdrage aan slagkracht is de ambitie om Eindhoven in 20 jaar te laten groeien naar een stad van 300.000 inwoners. Om een compactere stad en een draagkrachtiger stad te worden. Met

kwalitatieve hoogbouw en met een iconisch instituut als THE STEC, een nationaal podium waar we de nieuwste technologie verbinden met mensgerichte vraagstukken zoals ouderdom, voedselkwaliteit, educatie of gezondheid. Een stad met een ondergronds HSL-station, waar goederentreinen door een aparte buis de stad links laten liggen en we op de plek waar nu het platform ligt voor de perrons, *Het Balkon Van Eindhoven* willen inrichten. Op ons balkon kunnen we meters boven het maaiveld gaan wandelen, joggen en recreëren. In het westen ontstaat een verbinding met ons winkelhart, in het oosten wordt de nu nog geïsoleerd liggende campus van de TU Eindhoven verbonden met de binnenstad. Kennis in het hart van de stad, waar het hoort.

Eindhoven presteert goed in de concurrentie op innovatie met Europese steden zoals Stockholm, München, Zürich, Genève, Kopenhagen, Düsseldorf en Milaan, maar blijft achter op het gebied van leefklimaat. Dat is een regelrecht gevaar voor de concurrentiepositie van Nederland. Om de economische kracht van agglomeraties te versterken moeten we regio-specifieke afspraken maken. Bijvoorbeeld over huisvesting. In Amsterdam bestaat een geheel andere woningbouwproblematiek: gewone Amsterdammers moeten in die stad kunnen blijven wonen. Amsterdam is geen Eindhoven en andersom, waarom krijgen we dan hetzelfde gereedschap om onze problemen op te lossen?

Metropoolsamenwerking

De verschillen tussen regio's laten zien dat ieder zijn eigen kracht en zwaktes heeft. Daarom moeten we kijken hoe we elkaar kunnen aanvullen. Dat doen we met de drie metropoolregio's. Op eigen initiatief. De economie van de regio Amsterdam kenmerkt zich door een sterke financiële en dienstencomponent en natuurlijk toerisme en de creatieve sector. Regio Rotterdam staat voor haven- en transportactiviteit en proces-industrie. In de regio Eindhoven draait alles om innovatie en hoogwaardige technologische maakindustrie. Daar zit weinig overlap in. Uitstekend dus om al die zaken met elkaar te verbinden en als eenheid naar buiten, naar het buitenland, op te treden. Kiezen voor economische groei en innovatie bevat daarom twee sporen: generieke maatregelen die goed zijn voor alle steden en regio-specifieke maatregelen die toegesneden zijn op het versterken van de van de regio. Deze maatregelen vervatten we in de Agenda Stad in zogeheten *citydeals*, waar elke stad haar toonaangevende en onderscheidende projecten in kan onderbrengen om de eigen slagkracht te kunnen vergroten. Volgens het OECD-rapport *Territorial Reviews: Netherlands 2014* is dat ook hard nodig, want de Nederlandse agglomeratiekracht blijft achter bij die van de rest van Europa. Volgens een analyse van prof. Pieter Tordoir van de UvA levert een inniger samenwerking tussen de metropoolregio's zelfs 10% meer BNP op.

Digitale infrastructuur

De gevolgen van de grootschalige maatschappelijke veranderingen waar we het hier over hebben, kun je alleen opvangen met innovatie. Het zou goed zijn als het Rijk zich druk gaat maken over onze open data en hoe we spelregels kunnen vaststellen om die uitwisselbaar te houden. Als we dat niet doen remmen we de innovatie en verlagen we het tempo van vernieuwing waardoor we kansen verspelen op het oplossen van vraagstukken van de stad. Neem bijvoorbeeld *Woonconnect*, een initiatief dat het woningbestand grootschalig wil digitaliseren en zo innovatieve woon- en zorgdiensten wil ontwikkelen. Waarmee ook innovatieve, duurzame en betaalbare maatregelen voor woningverbetering ontstaan. Zo worden nieuwe kansen, business modellen, producten en processen gecreëerd die de sector fundamenteel veranderen.

Innovatief denken is denken aan onze inwoners, niet alleen als eindgebruiker, maar als mede ontwerper van de samenleving. Hoe is het bijvoorbeeld mogelijk dat het Rijk een energieakkoord afsluit waarin we inzetten op windenergie? Terwijl de technologie laat zien dat zonne-energie de toekomst heeft en bovendien decentraal is op te wekken onder beheer van de gebruiker. Door gezinnen of coöperaties van mensen zelf, in de wijk. Humanized Technology noemen we dat in Eindhoven: de veranderingen die steden gaan doormaken met technologie, moeten niet alleen gericht zijn vanuit de belangen van technologiebedrijven óp de inwoners van de stad, maar samen mét de inwoners van de stad.

Gelijkwaardig partnerschap

Ik sluit af waarmee ik begon: dat ik blij ben dat het Rijk zich het economisch belang van de grote steden steeds meer gaat realiseren en aantrekken. Blij met de Agenda Stad waarin we vraagstukken oplossen die op de grote steden af komen en de mogelijkheden benutten die deze vraagstukken met zich meebrengen op sociaal en economisch gebied. Dat vraagt ruimte, middelen en samenwerking. De grote steden nemen samen met het Rijk verantwoordelijkheid voor een gedifferentieerde en toegesneden aanpak. Ik roep u daarom op tot een gelijkwaardig partnerschap.